

”IQTISODIY STATISTIKA”

Rajapboyeva R.

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

To'rtko'l fakulteti Bank ishi yo'nalishi

2 - kurs talabasi.

Robiyarajapboyeva@gmail.com

”ECONOMIC STATISTICS”

Rajapboyeva R

2nd-year student of the "Banking" program

at the Turtkul Faculty

of Tashkent State University of Economics.

Robiyarajapboyeva@gmail.com

”ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СТАТИСТИКА”

Ражапбойев Р

студентка 2 курса направления

«Банковское дело» Торткульского факультета

Ташкентского государственного

экономического университета.

Robiyarajapboyeva@gmail.com

Annotatsiya:

Ushbu maqolada iqtisodiy statistika fanining mohiyati, predmeti hamda uning ijtimoiy-iqtisodiy hodisalarni o'rganishdagi o'rni tahlil qilinadi. Iqtisodiy statistikaning ilmiy fan sifatida shakllanishi, uning umumstatistik usullar bilan o'zaro bog'liqligi va iqtisodiy qonuniyatlarni miqdoriy ifodalashdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, iqtisodiy statistikaning makro va mikro darajadagi hodisa hamda jarayonlarni o'rganishdagi roli, ularning jamiyatdagi rivojlanish qonuniyatlarini ochib berishdagi funksiyalari ilmiy asosda izohlanadi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy statistika, ijtimoiy hodisalar, iqtisodiy qonuniyatlar, makroiqtisodiy jarayonlar, mikroiqtisodiy tahlil, statistik usullar, miqdoriy ifoda.

Annotation:

This article analyzes the essence and subject of economic statistics and its role in studying socio-economic phenomena. It highlights the development of economic statistics as a scientific discipline, its relationship with general statistical methods, and its importance in the quantitative expression of economic laws. Furthermore, the paper examines the role of economic statistics in the study of macro- and microeconomic processes and its functions in identifying the regularities of social development.

Keywords: economic statistics, social phenomena, economic laws, macroeconomic processes, microeconomic analysis, statistical methods, quantitative expression.

Аннотация:

В данной статье рассматриваются сущность и предмет экономической статистики, а также её роль в изучении социально-экономических явлений. Раскрывается формирование экономической статистики как научной дисциплины, её взаимосвязь с общими статистическими методами и значение в количественном выражении экономических закономерностей. Кроме того, анализируется роль экономической статистики в исследовании макро- и микроэкономических процессов, а также её функции в выявлении закономерностей развития общества.

Ключевые слова: экономическая статистика, социальные явления, экономические закономерности, макроэкономические процессы, микроэкономический анализ, статистические методы, количественное выражение.

Kirish:

Insoniyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarni to'g'ri anglash, ularni ilmiy asosda tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday tahlillarni amalga oshirishda iqtisodiy statistika fanining o'rni beqiyosdir. Chunki u iqtisodiyotda sodir bo'layotgan hodisa va jarayonlarning miqdoriy tomonini o'rganish, ularning sababiy bog'liqligini aniqlash orqali iqtisodiy qonuniyatlarni ochib beradi. Iqtisodiy statistika inson mehnat faoliyati, ishlab chiqarish, taqsimot, almashinuv va iste'mol jarayonlarining rivojlanishini son jihatdan tahlil qilishga xizmat qiladi. Mazkur fan iqtisodiy hodisalarning miqdoriy ko'rsatkichlarini o'lchash orqali jamiyatda yuz berayotgan o'zgarishlarni ilmiy asosda tahlil etish imkonini beradi. Shu bois iqtisodiy statistika nafaqat iqtisodiy hayotning holatini aks ettiradi, balki uning rivojlanish yo'nalishlarini bashorat qilishda ham muhim ahamiyatga ega. Iqtisodiy statistika umumiy statistik usullarni iqtisodiy muhit sharoitiga moslashtirgan holda qo'llaydi. Bu esa uni boshqa statistik yo'nalishlardan ajratib turuvchi asosiy jihatlardan biridir. Ayniqsa, iqtisodiy statistikada makroiqtisodiy va mikroiqtisodiy darajadagi jarayonlarni chuqur tahlil qilish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, milliy daromad, inflyatsiya, bandlik kabi ko'rsatkichlar asosida iqtisodiy siyosatni shakllantirishga imkon yaratiladi. Natijada iqtisodiy statistika jamiyatdagi iqtisodiy qonuniyatlarni ochib beruvchi, ularning rivojlanish me'yorlarini aniqlovchi, iqtisodiy tizimni tahlil etish va boshqarishda ilmiy asos vazifasini bajaruvchi fan sifatida namoyon bo'ladi.

Asosiy qism.

Insoniyat turmushi, xatti-harakatlari rivojlanishi uchun beqiyos makon yaratadi. Uning ilmiy fan maqomi va amaliy faoliyat sifatida shakllanishi hayotdagi ijtimoiy hodisalar, voqealar, jarayonlarning rivojlanish turi, sohalarda qo'llanishiga sabab uning

predmet, bo'lishi bilan belgilanadi. Ijtimoiy hayotning barcha sohalarida ro'y beradigan hodisa va jarayonlar o'zaro bog'liqlikda, aloqadorlikda sodir bo'ladi. Shu bois iqtisodiy statistika ham ana shu aloqadorlikni o'rganadi. Ijtimoiy statistika — bu iqtisodiy, ijtimoiy hodisalar, jarayonlar, ularning o'zaro bog'liqligi, sabab va natija aloqadorligini o'rganadigan fandır. Shunga ko'ra, iqtisodiy statistika turli sohalarda qo'llanilib, rivojlanish sabablari va xususiyatlarini o'rganadi. Shu bilan bir qatorda iqtisodiy statistika umumiy statistik qonuniyatlar namoyon bo'lishi me'yorlarini, rivojlanish shakllari hamda ularning kechish xususiyatlarini belgilaydi. Bu esa statistik uslubiyatni, shuningdek, vaqt o'tishi bilan o'zgaruvchi omillarni, sharoitni, rivojlanish yo'nalishlarini o'rganishni talab etadi. Shunga muvofiq iqtisodiy statistika har bir sohada rivojlanish jarayonini kuzatadi va unga xos qonuniyatlarni ochadi. Insonning mehnat faoliyati, xo'jalik yuritish shakllari va ularning rivojlanishi ijtimoiy statistikaning asosiy o'rganish obyekti hisoblanadi. Iqtisodiy statistika ijtimoiy hayotda sodir bo'layotgan hodisa va jarayonlarning son jihatidan ifodasini, ularning sabab-oqibatli aloqadorligini tahlil qiladi. Iqtisodiy statistika fani ijtimoiy hodisalar va jarayonlarni o'rganar ekan, ulardagi miqdoriy o'zgarishlar, soniy o'lchamlar orqali iqtisodiy qonuniyatlarni ochib beradi. Iqtisodiy statistikaning o'ziga xosligi shundaki, u ijtimoiy-iqtisodiy hodisalarni kuzatish, o'lchash, hisobga olish, tahlil qilish jarayonida jamiyatdagi iqtisodiy qonuniyatlarni aks ettiradi. Masalan, iqtisodiy hayotdagi ishlab chiqarish, taqsimot, almashinuv va iste'mol jarayonlarini statistik usullar yordamida o'rganish orqali iqtisodiy qonuniyatlar aniqlanadi. Shu sababli iqtisodiy statistika iqtisodiyotdagi qonuniyatlarning miqdoriy ifodasini, ular o'rtasidagi sababiy bog'liqlikni, o'zgarish va rivojlanish xususiyatlarini tahlil qiladi. Sho'roslik iqtisodiy statistika — bu ijtimoiy ishlab chiqarishdagi qonuniyatlarni ochib beradigan, ularni tahlil qiladigan fan. Shu bilan birga, u jamiyatda ro'y berayotgan iqtisodiy hodisalar va jarayonlarning miqdoriy o'zgarishini o'rganadi. Iqtisodiy statistika predmeti — bu iqtisodiy qonunlarning miqdoriy ifodalanishi, ommaviy iqtisodiy hodisa va jarayonlarning miqdor-sifat aniqligini o'rganishdir. Iqtisodiy hodisa va jarayonlar ierarxik tuzilish jihatidan makroiqtisodiy va mikroiktisodiy darajadagi voqealardan tashkil topadi. Butun dunyo, ayrim mamlakatlar, katta mintaqalar bozorlarida ro'y beradigan iqtisodiy hodisa va

jarayonlar makroiqtisodiy jarayonlar deb ataladi. Masalan, dunyo yoki mamlakat bozoridagi tovarlar hajmi, inflyatsiya darajasi, milliy daromad, aholi bandligi va ishsizlik, aholining daromadlari darajasi, iqtisodiy o'sish sur'atlari — bular makroiqtisodiy jarayonlardir. Iqtisodiy statistika va umumiy statistika o'zaro bog'liqligi: Iqtisodiy statistika umumiy statistika usullariga asoslangan, lekin iqtisodiyot sharoitiga muvofiqlashtirilgan uslubiyatga ega. Iqtisodiy statistika makro va mikroiqtisodiy hodisa hamda jarayonlarni o'rganish jarayonida umumstatistik usullarni keng qo'llaydi. Makroiqtisodiy statistika o'zining yirik miqyosdagi hodisalar majmui bilan, mikroiqtisodiy esa korxona, firma, tarmoq miqyosida iqtisodiy jarayonlarni o'rganish bilan farqlanadi. Makroiqtisodiy statistikada ko'plab ko'rsatkichlar tizimi, o'lchov birliklari, indekslar va guruhlash usullari qo'llaniladi. Mikroiqtisodiy statistikada esa korxona faoliyati, ishlab chiqarish natijalari, mahsulot hajmi, resurslardan foydalanish, bozor va narx o'zgarishlari tahlil qilinadi. Shu bois iqtisodiy statistika umumiy statistik nazariya bilan chambarchas bog'liq, ammo o'ziga xos uslubiyatga ega bo'lgan, iqtisodiyotdagi miqdoriy qonuniyatlarni ochib beruvchi fan hisoblanadi.

Xulosa:

Iqtisodiy statistika zamonaviy iqtisodiyotni tahlil qilish, baholash va boshqarishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega fan hisoblanadi. U iqtisodiy hodisa va jarayonlarning miqdoriy o'lchamlarini aniqlash orqali ularning mohiyatini chuqurroq tushunishga, iqtisodiy qonuniyatlarni ochishga va rivojlanish yo'nalishlarini belgilashga xizmat qiladi. Mazkur fan yordamida ishlab chiqarish, taqsimot, almashinuv va iste'mol kabi iqtisodiy jarayonlar o'zaro bog'liqlikda o'rganilib, ularning natijalariga asoslangan iqtisodiy siyosat ishlab chiqiladi. Shuningdek, iqtisodiy statistika milliy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlash, iqtisodiy o'sish sur'atlarini baholash hamda ijtimoiy farovonlik darajasini aniqlashda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Shu bois iqtisodiy statistika nafaqat iqtisodiy ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish vositasi, balki iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasini shakllantirishda ilmiy asos bo'lib xizmat qiluvchi muhim fan sifatida o'z ahamiyatini tobora oshirib bormoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov, I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi PF–60-son Farmoni.
3. Mamatov, A., & Jo'rayev, B. Iqtisodiy statistika. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
4. Qosimova, D. A. Statistika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2020.
5. Samuelson, P., & Nordhaus, W. Economics. – New York: McGraw-Hill Education, 2017.
6. Stiglitz, J. E. The Measurement of Economic Performance and Social Progress. – OECD Publishing, 2019.
7. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy sayti – <https://stat.uz>
8. Maddison, A. Monitoring the World Economy: 1820–2010. – OECD, 2010.
9. Gujarati, D. N. Basic Econometrics. – New York: McGraw-Hill, 2011.
10. O'zbekiston iqtisodiy statistik byulleteni. – Toshkent: Davlat statistika qo'mitasi, 2024.
11. www.mesi.ru
12. www.statistics.uz
13. www.viewview.uz